

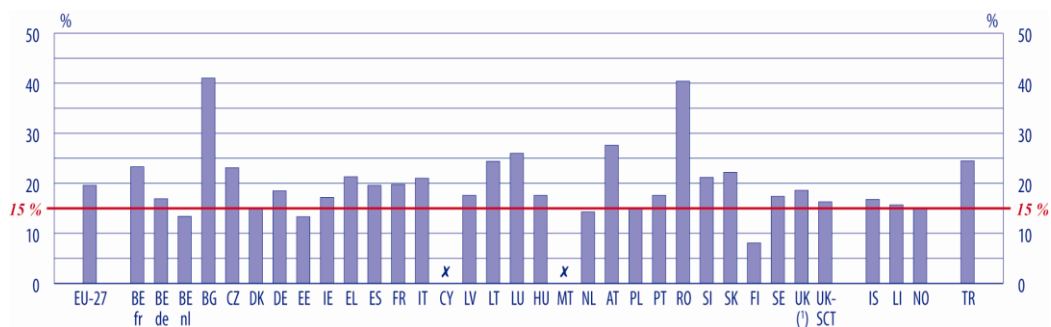
„Lasītprasmes mācīšana Eiropā: konteksts, rīcībpolitika un prakse”

Pirmo reizi visu Eiropu aptverošs pētījums sniedz vispusīgu lasītprasmes ainu un identificē vairākus pamatfaktorus, kuri ietekmē lasītprasmes apguvi 3 līdz 15 gadus vecu bērnu un jauniešu vidū. Pētījumā aplūkoti četri galvenie temati - mācīšanas metodes, lasīšanas grūtību novēršana, pedagogu izglītība un lasīšanas veicināšana ārpus skolas. Katrs no šiem tematiem tiek aplūkots saistībā ar akadēmiskajiem pētījumiem, starptautisko izglītības aptauju jaunākajiem rezultātiem un valstu nacionālās politikas, programmu un labākās prakses paraugiem. Pētījums, ko Eiropas Komisijas uzdevumā veidojis Eurydice tīkls, aptver situāciju 31 valstī (visas ES dalībvalstis, Islande, Lihtenšteina, Norvēģija un Turcija).

Pētījums atklāj, ka, lai gan vairumā Eiropas valstu tiek īstenota atbilstoša rakstpratības veicināšanas politika, bieži uzmanība netiek veltīta lielāka lasīšanas grūtību riska grupām, piemēram, zēniem, bērniem no ģimenēm, kas dzīvo nelabvēlīgos apstākļos, un imigrantu bērniem. Ziņojumā arī teikts, ka tikai dažas valstis savās skolās skolotājiem un skolēniem nodrošina lasīšanas speciālistu palīdzību.

Saskaņā ar 2009. gada datiem apmēram vienai piektdaļai piecpadsmitgadnieku Eiropas Savienībā bija lasīšanas grūtības. Tāpēc ES valstis ir vienojušās līdz 2020. gadam samazināt neprasēmīgu lasītāju proporciju līdz mazāk kā 15%. Tikai Beļģijas flāmu kopienā, Dānijā, Igaunijā, Polijā, Somijā un Norvēģijā skolēnu ar zemiem sasniegumiem lasīšanā skaits bija vienāds vai mazāks par 15%.

Piecpadsmitgadīgo skolēnu proporcija ar zemiem sasniegumiem lasīšanā, 2009. gads



Avots: OECD, PISA 2009 datubāze.

Kas ir Eurydice

Eurydice tīkls sniedz informāciju un veido analītiskus apskatus par Eiropas izglītības sistēmām un politiku. Tīklā darbojas 37 nacionālās nodaļas 33 valstīs, kuras piedalās ES Mūžizglītības programmā (ES dalībvalstis, EBTA valstis, Horvātija un Turcija). Tīkla darbību koordinē un vada ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra Briselē, kas veic tīkla veidoto apskatu izstrādi un nodrošina dažādu informācijas resursu pieejamību internetā.

LIELĀKA DAĻA EIROPAS VALSTU LASĪTPRASMES MĀCĪŠANĀ ĪSTENO PIEMĒROTU POLITIKU

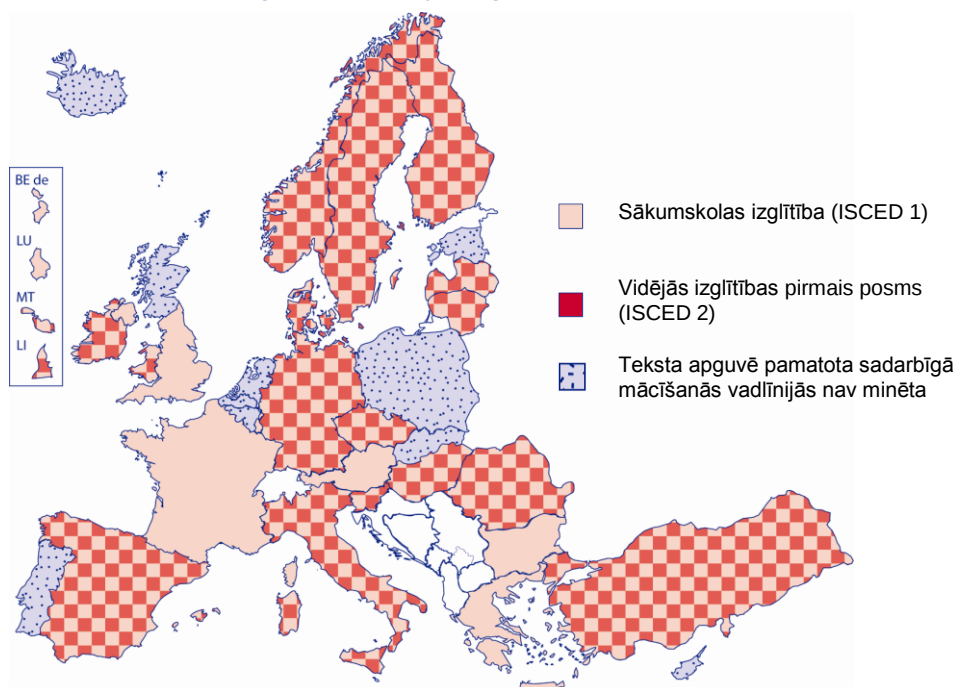
Politikas veidotāji ir ņēmuši vērā jaunāko pētījumu secinājumus par lasītprasmes veicināšanu, un pēdējos gados ir vēltas ievērojamas pūles, lai pilnveidotu lasītprasmes mācīšanas vadlīnijas un veicinātu labāko pedagoģiskās prakses paraugu izplatību. Eiropas valstīs par ierastu praksi kļuvusi lasītprasmes mācīšanas pamatu ielikšana jau pirmsskolas pakāpē, dažādojot lasāmos materiālus un attīstot bērnu motivāciju lasīt.

Taču, neviena no atsevišķām rīcībpolitikas pieejām negarantē panākumus visos gadījumos. Lai uzlabotu lasītā teksta izpratni, pētnieki iesaka

kombinēt vairākas stratēģijas, piemēram, spriedumu veidošanu (resp. skolēni tiek mudināti izvirzīt hipotēzes par izlasīto) vai lasītā teksta izpratnes uzraudzību. Sadarbīgā mācīšanās un diskusijas ar vienaudžiem par kopīgi lasīto var sekmēt teksta izpratni un labvēlīgi ietekmēt vājāk lasošos. Lai gan daudzas valstis ir noteikušas mācību mērķus lasītā teksta izpratnei, bieži vien izglītības satura vadlīnijās nav iekļauta dažādu stratēģiju izmantošana, it īpaši pamatskolā jeb vidējās izglītības pirmajā posmā (ISCED 2).

Tomēr kopumā valstīs ir izveidotas labas izglītības satura vadlīnijas, un uzmanība vairāk būtu jāpievērš vadlīniju īstenošanai - skolotājiem.

Teksta apguvē pamatotas sadarbīgās mācīšanās atspoguļojums izglītības vadlīnijās, sākumskolas izglītība un vidējās izglītības pirmais posms, 2009./10. māc. g.



Avots: Eurydice.

Izmaiņas pirmsskolas izglītībā

Visu Eiropas valstu izglītības satura norādēs ir iekļauti pirmsskolas izglītības mācību mērķi vai saturs lasītprasmes aizsākumam. Īpaši uzskatāms ir uzsvars uz lasītprasmes attīstīšanu jau agrīnā vecumposmā dažu Eiropas valstu veiktajās izglītības reformās:

- **Dānijā** kopš 2009. gada obligāta izglītības satura tematiskā joma ir 'Valoda un izteiksmes veids';
- **Itālijā** 2007. gada pirmsskolas izglītības un sākumskolas izglītības pirmā cikla izglītības satura vadlīnijās ir vairāk uzsvērtā lasīšanas prakse;
- **Austrijā** kopš 2010. gada septembra pēdējais gads bērnudārzā ir obligāts visiem bērniem. Šajā gadā visiem bērniem tiek dota iespēja piedalīties dažādās pirmsskolas lasīšanas aktivitātēs, liekot pamatus tālākai lasītprasmes attīstīšanai sākumskolā;
- **Portugālē** 2008. gadā tika publicēti divi rekomendējoši dokumenti („Atklājot rakstu valodu” un „Valoda un komunikācija”) lai pirmsskolas izglītības skolotājiem palīdzētu īstenot praksē izglītības satura ieteikumus.

Visās valstīs sākumskolas un/vai vidējās izglītības pirmā posma izglītības satura norādēsuzsvērts, ka ir svarīgi veicināt skolēnu lasītinteresi un lasītpraksi. Šos mērķus var sasniegt dažādi. Metodiskā literatūra un Eiropas valstu izglītības satura norādes iesaka teksta apguvē pamatotu sadarbīgo mācīšanos, daudzveidīgu lasāmo materiālu nodrošināšanu, ļaut skolēniem lasīt to, kas viņiem sagādā prieku un interesē, un viesoties tādās vietās vai pie tādiem cilvēkiem, kur cieņā ir grāmatas.

Skolēniem var piedāvāt lasīt visiem vienu materiālu un pēc tā izlasīšanas pārrunāt lasīto, lai veicinātu teksta interpretācijas un nozīmes rašanas prasmi. **Īrijā** izglītības satura vadlīnijas nosaka, ka skolēni iesaka viens otram grāmatas un lūdz ieteikumus no citiem. **Somijā** un **Zviedrijā** skolotājiem ieteikts iesaistīt jaunākos skolēnus pārrunās par kopīgu izlasītā materiāla pieredzi un īpašām literatūras iezīmēm.

TIKAI DAŽĀS VALSTĪS SKOLOTĀJIEM UN SKOLĒNIEM IR NODROŠINĀTA LASĪŠANAS SPECIĀLISTA PALĪDZĪBA

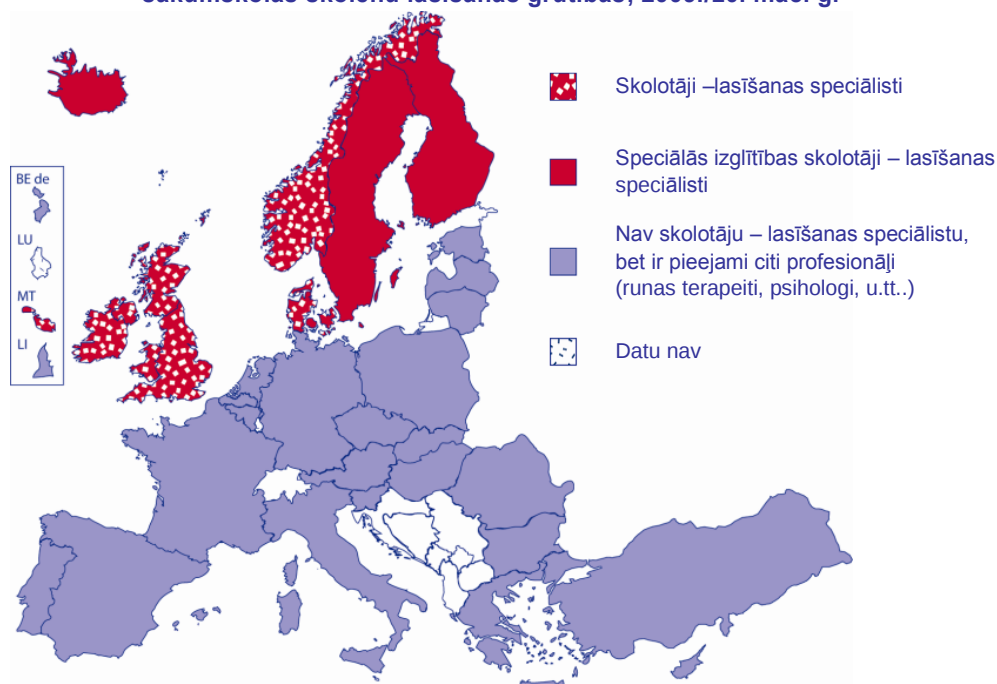
Lasīšanas grūtības var novērst efektīvāk, ja problēmas tiek identificētas un risinātas, cik agri vien iespējams, ja mācību materiāli ir atbilstoši pielāgoti nepieciešamajām vajadzībām un ja skolotājiem tiek nodrošināta attiecīga profesionālā pilnveide.

Īpaši efektīvs var būt intensīvs un mērķtiecīgs skolotāja darbs ar atsevišķiem skolēniem vai mazām skolēnu grupām. Taču iespējas

specializēties šajā jomā ir diezgan retas, un lasīšanas speciālisti, kas sniedz atbalstu skolotājiem mācību klasē, ir pieejami tikai Apvienotās Karalistes, Īrijas, Maltas un piecu Ziemeļvalstu skolās.

Vēl viens no šķēršļiem agrīnas un efektīvas palīdzības nodrošināšanā skolēniem ar lasīšanas grūtībām ir pārlietu ilgas procedūras papildu atbalsta organizēšanai.

Skolotāju - lasīšanas speciālistu pieejamība, lai palīdzētu novērst sākumskolas skolēnu lasīšanas grūtības, 2009./10. māc. g.



Avots: Eurydice.

Lasīšanas speciālisti klasēs

Valstīs, kurās pastāv lasīšanas speciālisti, šie profesionāļi aktīvi iesaistās skolēnu vērtēšanā, nodrošina mērķtiecīgu papildu atbalstu bērniem vai iesaka piemērotas metodes un materiālus skolotājiem un vecākiem.

- **Apvienotajā Karalistē (Anglijā)**, skolotāji – speciālisti, kas darbojas programmas „Lasīšanas atjaunošana” ietvaros un iesaistās agrīnas rakstpratības attīstīšanā, ir apmācīti vērtēt bērnu lasīšanas grūtības un izstrādāt un īstenot individuāli pielāgotu intensīvu pedagoģisko darbu, kas ļauj šiem bērniem panākt vienaudžus;
- **Īrijā** skolotāji, kas ir darbojas „Pirmo soļu” iniciatīvā – pētījumu rezultātos balstītā programmā, kas radusies Austrālijā, bet tagad pārņemta daudzās pasaules valstīs – ir apmācīti atbilstoši novērtēt un uzraudzīt skolēnu prasmi attīstību un izaugsmi lasītprasmi, rakstīšanā un runas pilnveidē;
- **Somijā** lasīšanas grūtību novēršanas apguve ir obligāta speciālās izglītības pedagogu studiju programmas sastāvdaļa. Šie speciālisti sniedz daudzveidīgu atbalstu skolotājiem - diagnosticē skolēnu lasītprasmi, nosaka skolēniem individuālus uzdevumus un to izpildei nepieciešamo laiku, sniedz padomus un konsultē, kā arī veido apstākļiem pielāgojamu mācīšanās vidi, piemēram, elastīga skolēnu grupēšana, vienlaicīga mācīšana u.t.t.

LASĪŠANA VAIRĀK JĀVEICINA RISKA GRUPU VIDŪ

Eiropas valstu rīcībpolitika un iniciatīvas plaši atbalsta lasīšanas veicināšanu. Taču šīs iniciatīvas mēdz būt vērstas uz vispārēju auditoriju, nevis īpaši tiem, kuriem lasīšanas grūtības var būt vairāk izteiktas, piemēram, zēniem, jauniešiem no

nelabvēlīgas sociāli ekonomiskās vides vai skolēniem, kuru dzimtā valoda atšķiras no mācību valodas skolā. Turklāt materiāliem, kas tiek izmantoti šajās iniciatīvās, jābūt pēc iespējas daudzveidīgiem un jāietver multimedijus.

Valstu prakse

Pasākumi noteiktām mērķgrupām

Tie var būt valsts valodas mācīšanas pasākumi iebraucējiem - bērniem un pieaugušajiem -, kā tas ir **Beļģijas vācu kopienā** (Multikulturelles Deutschatelier), **Kiprā** („Rakstpratības veicināšana”) un **Somijā** („Lasītprasmes mācīšana pieaugušajiem imigrantiem”). Citas programmas ir domātas ģimenēm, kuras dzīvo nelabvēlīgos sociāli ekonomiskos apstākļos, piemēram, programma „Association de la Fondation Étudiante pour la Ville” **Francijā**, kurā studenti brīvprātīgi palīdz sociāli nelabvēlīgās ģimenēs ieviest lasīšanas, rakstīšanas un mācīšanās kultūru. Līdzīgā programmā **Slovēnijā** („Lasīšana zināšanām un priekam”) profesionāli mentori palīdz apgūt rakstpratību mazākizglītotiem vecākiem un viņu bērniem. **Turcijā** darbojas dzimumu līdztiesības programma, kuras ietvaros notiek rakstpratības apmācība meitenēm un sievietēm, kas dzīvo nabadzīgos apstākļos un ir mazizglītotas.

Citas programmas lasīšanas veicināšanu sasaista ar populārām aktivitātēm, piemēram, „Spēlējot panākumiem” **Apvienotajā Karalistē (Anglijā)** un „SPL (Skotijas futbola premjerlīgas) lasošās zvaigznes” **Skotijā**. Šo programmu mērķis ir, izmantojot sporta motivējošo spēku, pozitīvā un draudzīgā vidē palīdzēt ģimenēm, kurām nepieciešams atbalsts rakstpratībā.

PEDAGOGU IZGLĪTĪBAI IR LIELA NOZĪME LASĪTPRASMES APGUVES VEICINĀŠANĀ

Svarīgs aspekts lasītmācīšanā ir skolotāju spējai lasīšanas grūtību risināšanā ieņemt pētniecības rezultātos informēta praktiķa nostāju. Tas nozīmē, ka skolotājiem jāapgūst atbilstoša sākotnējā pedagoģiskā izglītība, nodrošinoties ar pamatzināšanām izglītības pētniecībā un metodoloģijā. Teorētisko zināšanu pilnveide apvienojumā ar praktisko pieredzi var efektīvi palīdzēt pārskatīt novecojušus, efektīvai lasīšanas mācīšanai neatbilstošus uzskatus, piemēram, lasīšanas grūtību saistīšanu tikai

ar nelabvēlīgu bērna mājas vidi. Arī pastāvīgai profesionālajai pilnveidei (PPP) ir fundamentāla loma, palīdzot skolotājiem apgūt uz pētījumiem orientētu un refleksijā balstītu praksi. Taču efektīvākās ilgtermiņa un pastāvīgas profesionālās pilnveides formas, piemēram, pētījuma veikšana vai dalība sadarbības tīklos, ir mazāk izplatītas nekā īsi vienreizēji kursi vai darbnīcas. Valstu īstenotie skolotāju PPP veicināšanas pasākumi var veicināt pēc iespējas dažādu PPP formu lielāku apmeklētību.

*

* *

Pētījuma

„Lasītprasmes mācīšana Eiropā: konteksts, rīcībpolitika un prakse” (Teaching Reading in Europe: Contexts, Policies and Practices)

pilns teksts ir lasāms angļu, franču un vācu valodā Eurydice mājaslapā:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Ziņojuma drukātas kopijas lūdzam pieprasīt

Eurydice tīkla Latvijas nodaļā

Valsts izglītības attīstības aģentūra, Valņu iela 1, Rīga LV-1050

Tālrunis: 67814738, e-pasts: eurydice@viaa.gov.lv

Visas Eurydice publikācijas ir lasāmas elektroniski bez maksas:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>